

Lármafa távozott

Kacsó Sándor halálára

„Úgyis leszek egyszer nagy esemény hőse / Mikor holtan visznek ki a temetőbe” — írta kései, Főszereplés című versében Kacsó Sándor, aki életének utolsó száműzetéséből, az öreg-ségből megszökvén, 83 évesen február 21-én délután végső pihenőre tért Kolozsvárott a Házsongárdi temetőben.

Nem úgy búcsuzunk tőle, ahogyan versében jövendölte. Mert Kacsó Sándor nem halotti mivoltában emelkedett hőssé, hanem élete volt folytonos és rendíthetetlen hősi küzdelem. Nem a maga megtartásáért elsősorban, hanem a maga mögött tudott százezrek és az emberieség ügyének következetes harca volt az ő életének folyamatosan nagy eseménye.

A történelem fordulatainak fájdalmas belátásában a virtus ereje is az, ahogyan ő és generációja a Feladatnak feszült. Hogy a jelent meg kell teremteni. Élet-realitásában. Szerveződik az irodalmi csapat; Kacsó Sándor is tagja a Tizenegyeknek. Újságíróként előbb Kolozsvárott az Újság munkatársa, majd következett az ő nagy ideje a Brassói Lapoknál. Tűz ütött ki Csík-szenttamásiban? Azonnal a faluban termett, s nem a szenzáció izgatottságával utazott, hanem az együttérző ember sorsársi aggodalmával. Tudósítása egyben felszólítás is volt: segíteni a szenvedőkön! Egy esztendő gyűjtésének eredményeképp csaknem egymillió lej gyűlt össze a károsultak javára. Járvány ütött ki Erdővidéken? Indult azonnal, a maga egészségét is kockáztatva, s kutatta, nyilatkoztatta az egészségügy felelőseit. És elment Ditróba: miért nem akarják elfogadni magyar származásúaknak a Molnárokat, Szőcsöket, az Ilyéseket? Iskola-politikai rendeletek születtek, s a végrehajtás mégis valami iratlan utasítások nyomán történik? S miféle titkos összefonódás román és magyar üzletemberek között, amely a nép életét románét, magyarét, szászét, hovatarozandóságtól függetlenül megnyomorítja? Okát felderíteni, összefüggéseket kibontani már cikkek, cikksorozatok se mutatkoznak elegendőnek. Írt hát regényt, a Vakvágányon címűt, amely a romániai magyar irodalom jelentős művei közé tartozik.

Írás és gondolat, cselekvés és ember Kacsó Sándornál mindig egyet jelentett.

Kivételes közíró volt. Ami a századnak ebben a forgószelében kevesekről mondható el.

Ebben a jelben volt kiáltó fa a Vásárhelyi találkozón. A hovatarozandóság és az együtt-élés maig érvényes szép ige-magyarazatát hirdette: „A nemzetiségi jogok védelme, éppen az ellenünk irányuló támadások miatt, első helyre került az általános emberi jogokért folytatott európai küzdelemben, mert bebizonyosodott, itt, a mi sorsunkban is, hogy az anyanyelv és az anyanyelven megnyilatkozó nemzeti kultúra felmérhetetlen értékű vagyontétel, amelynek az erőszakos elvételére irányuló kísérletek szükségszerűen kovácsolnak szilárd egységbe egymással egyébként ellentétes társadalmi osztályokat is” — mondotta, majd József Attilát idézte, A Dunánál című versének oly érvényes gondolatát közös dolgainkról.

Kisbaconban Benedek Elek sírjánál életre szóló fogadalom lett Kacsó Sándorban: „Az a rendeltetésünk, hogy minden rágalom-fagytyól, hazugság-jégesőtől és gyűlölet árvízről való félelem ellenére is vessünk... vessünk... vessünk szüntelenül. Vessük a lelkek vetését.”

Vetett akkor is, amikor az Időnek újabb kihívására, írásainak hitelét életével igazolandó, Brassóból Nagyenyedre költözött. Hogy kisebbségben és magyarságban tartson együtt embertársaival. S ha nem tehetett egyebet, művelte kertjét, s a fejedelemasszony házában, szemben a rendőrséggel szerkesztette a Gazda Naptárt. Méliusz József Sors és jelkép című regényében megrendült és megrendítő fejezet olvasható Kacsó Sándor enyedi népszolgálatáról. Felnyitották leveleit, titkos rendőrök szegődtek nyomába, provokátorokat küldtek hozzá, de Kacsó emberi és állampolgári tisztességében meg nem rendülve dolgozott; „Füzetekkel és naptárokkal a halál ellen” — írja szép kifejezéssel Méliusz, s e munkálkodás nyomán a maga keserűségével is kérdezi: „Mi jogon vagyunk kiszolgáltatva?”

Kérdezte aztán Kacsó Sándor is, amikor már a bizakodást hozó időben 1944. őszén a Tg. Jiu-i lágéber kerül. Ahol „... voltak ott pártok tagjai is: szocdemek / például! Sőt kommunis-ták. / Akadhatott tán fasiszta is, bár azok jórészt már / régen elhordták a minden oldalról tépdessét irhát. / Ám Maniu pártjának irmagját sem leltük. / Sőt baráti kapcsolatai még ki is

húztak / egyeseket szerencsétlen sorainkból. De ezt már megértettük: Maniu hive volt a belügyminiszter, / aki kezében tartotta gyeplőjét a mindannyiunk / sorsát intéző belügyek régi szerveinek” — írta Száműzetéseim című verseskötetének 1978-ban közreadott Előversében.

Szabadulását követően nem állt félre sértettként, hanem a Lehetőség harcosaként, publicistaként a Magyar Népi Szövetség szolgálatosaként tette a dolgát. Tekintélyére és személyiségére a népek és a nemzetek közötti közeledésének folyamatában úgy is szükség mutatkozott, hogy előbb pártfeladattal, majd Petru Groza kormányküldöttségének tagjaként Magyarországra látogatott. Aztán harcostársait meghurcolták, s ő, a közéleti ember újabb száműzetésnek tudhatta, hogy nem volt rá szükség. Csöndes munkálkodással az Irodalmi Kiadó szerkesztőjeként végezte feladatát. Majd, immár nyugdíjba térve újra megkívánta az írást és az Idő által is ráért feladat elvégzésébe kezdett. A Glutinului utcából naponta lesétált az Egyetemi Könyvtárba, újraolvasta a kolozsvári újságokat, a Brassói Lapok szép korszakának példányait s írta köré és hozzá a maga életét. Virág alatt iszap fölött — így szólt az első kötet, majd nem sokkal utána következett a borúsabb életfejezet a Fogy a virág gyűl az iszap. Mindig szívesen fogadta a látogatókat, elsősorban egy pohár pálinkával koccintva asztal mellett, később már szíve zavarától gyöngülten ágyon, háziköntösben idézte a régi időköt. Könnyét törölte, ha íróasztalára tekintett, ahol a cigarettakosár állott, amelyet a Lélekindulás nyomdai gondozásáért a következő vésettél ajándékozott neki kenyerespajtása: „Kacsó Sándor székyei testvéremnek Tamási Áron 1925”.

Testvérek voltak ők. Tompa László képét őreá értve is, testvérek, úgy hogy Kacsó Sándor se hagyta magát. Az időnek semmiféle elgyöngítő pillanatában sem.

„A halált el nem kerülhetjük. De amíg élünk, addig legalább ne szenvedjünk többet a kelleténél.” — mondotta, amikor szülőfalujába Miházára hazalátogatváb apját a betegségnek megadva találta. Kacsó Sándor egész életében azon volt, hogy bajlátott szülőföldje és sorsosai ne szenvedjenek többet a kelleténél.

Életnek, felemelőnek soha kevesebbet.

ABLONCZY LÁSZLÓ

Szerkesztői asztal

Hazánk főlzabadulásának 39. évfordulóján osztották ki a művészeti és irodalmi díjakat. Állandó szerzőink közül idén *Alföldy Jenő, Bari Károly, Kiss Ferenc, Kovács István, Marsall László és Tamás Menyhért* részesült József Attila-díjban. Dolgozótársainknak őszinte örömmel gratulálunk, további munkájukhoz jó egészséget és újabb sikereket kívánunk!

*

Tiszatáj-estet rendezett március 21-én a Békés megyei Művelődési Központ és a TIT megyei szervezete Békéscsabán. Bevezetőt mondott Krupa András. Szerkesztőségünket Vörös László főszerkesztő, Annus József főszerkesztő-helyettes és Tóth Béla író, rovatvezető képviselte. Lapunkban megje-

lent írásokból olvasott föl Pálffy Margit és Józsa Mihály, a Jókai Színház fiatal művésze.

*

Tiszakécskén, a községi könyvtárban március 29-én Vörös László és Annus József találkozott folyóiratunk olvasóival.

*

Csuka Zoltán költő, műfordító, a jogszláv irodalom fáradhatatlan magyarországi népszerűsítője, az érldigeti József Könyvtár alapítója 83 éves korában elhunyt. Emlékét, példáját nem feledhetjük!